

Koncept Reggio Emilia: koncept, ki nadgradi, bogati, povezuje ..., in učeča se skupnost

Tjaša Rozman

Vrtec Tržič

V prispevku bomo izpostavili sodoben (postmoderen) koncept predšolske vzgoje, koncept Reggio Emilia, ter – v povezavi s strokovno literaturo – njegove cilje, izhodišča in posebnosti. Koncept veliko pozornosti namenja tako imenovani učeči se organizaciji, zato bomo spregovorili o tem, kako se je treba povezovati, sodelovati znotraj zavoda, s strokovnimi delavci, ki koncept poznajo, in tistimi, ki ga ne, ter s praktikanti in starši. Predstavili bomo dobro prakso pri izvajanju koncepta Reggio Emilia v povezavi z različnimi oblikami sodelovanja z deležniki vzgojno-izobraževalnega zavoda, kar pripomore h krepitvi učeče se skupnosti, in opozorili na to, kako je mogoče z izvajanjem elementov koncepta Reggio Emilia obogatiti, nadgraditi vzgojno-izobraževalno delo in s sodelovanjem, povezovanjem okrepiti učečo se skupnost.

Ključne besede: koncept Reggio Emilia, kurikulum, oblike sodelovanja, učeča se skupnost

Uvod

Alternativne oblike vzgoje in izobraževanja, kakršni so pedagoške teorije, koncepti in praksa, ki so drugačni od pedagoških pristopov državnih šol in vrtcev (Devjak 2008), se vse bolj uveljavljajo tudi pri nas. Med njimi naj izpostavimo koncept Reggio Emilia.

Avtorico prispevka ta koncept res navdušuje, zato v vzgojno-izobraževalno delo vključuje tiste njegove elemente, ki pomenijo nadgradnjo in dopolnitev kurikula. S pridobitvijo certifikata je uspešno zaključila profesionalno usposabljanje za izvajanje elementov posebnih pedagoških načel koncepta Reggio Emilia na področju predšolske vzgoje. V nadaljevanju bo opisala, kako poteka vključevanje teh elementov v vzgojno-izobraževalno delo. Velik poudarek namenja timskega delu, projektnemu načrtovanju, kakovostni interakciji in komunikaciji, prostoru, ki je tretji vzgojitelj, vpetosti vrtca v kulturo okolja; spodbuja in omogoča različne oblike izražanja, prednost daje učenju pred poučevanjem; veliko pozornosti namenja razvoju identitete vsakega posameznika, uporabi vseh čutov v spoznavnem procesu, dokumentiranju in ar-

hiviranju. Pogosto uporablja lutko kot motivacijsko sredstvo in za pomoč pri oblikovanju socialnih veščin, razvoju empatije, ustvarjalnosti ...

Prispevek se posveča tako imenovani učeči se organizaciji oziroma učeči se skupnosti in znotraj nje poudarja kulturo, ki omogoča sodelovanje med deležniki vzgojno-izobraževalne organizacije in timsko delo; avtorica v njem spregovori o tem, kako je mogoče znanje o tem konceptu podajati naprej, se znotraj zavoda povezovati s strokovnimi delavci, ki ga poznajo, in tistimi, ki ga ne, in to preko medsebojnih hospitacij, v okviru izobraževanj, na sestankih tima Reggio Emilia in drugih delovnih srečanjih, ob skupnem načrtovanju in evalvaciji projektov in dejavnosti, s predstavitvijo, profesionalno razpravo, analiziranjem stanja, oblikovanjem smernic za naprej ... Pri načrtovanju, izvajanju in evalviranju projektnega dela je pomembno povezovanje s sodelavko v tandemu ter to, kako znanja o tem konceptu prenašamo na praktikante in z njim seznanjamo starše na roditeljskih sestankih, pogovornih urah, nastopih, srečanjih ...

Teoretična podlaga

Projekt Reggio Emilia

Vrtec Tržič se je vključil v projekt Reggio Emilia, ki ga je Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani pridobila v začetku leta 2009 na Ministrstvu za šolstvo in šport in so ga delno sofinancirali iz sredstev Evropskega socialnega sklada. Projekt temelji na razvijanju in vključevanju posameznih elementov koncepta Reggio Emilia v slovenske vrtce, in sicer tistih, ki pomenijo nadgradnjo oziroma obogatitev že obstoječega kurikula. Izobraževanje je trajalo štiri leta. Iz vrtca Tržič se je vanj vključilo pet strokovnih delavk (štiri vzgojiteljice in ena pomočnica vzgojiteljice), ki so se usposabljele za izvajanje posameznih elementov pedagoških načel koncepta Reggio Emilia in za to pridobile ustrezen certifikat.

Koncept Reggio Emilia

Model, pristop se je rodil v mestu Reggio Emili, v severni Italiji, in sicer v pokrajini Emilia Romagna. Njegovi začetki segajo v leto 1963, danes pa ga izvajajo v dvaindvajsetih vrtcih v mestu. Zanj so se drugod začeli zanimati po letu 1983, ko so otroci iz tamkajšnjih vrtcev predstavili svoje izdelke (slike, risbe, kipce, make-te, fotografije, projekte, prikazane na panojih ipd.) na razstavi v

Stockholmu. Izzvali so namreč pozornost strokovne, kulturne in laične javnosti. Razstava je nato obšla svet (Pariz, Barcelona, Madrid, Rim, Hamburg, Berlin, Frankfurt, London, nekatera ameriška mesta). Model Reggio Emilia so ocenili kot najboljšo, najnaprednejšo predšolsko prakso na svetovnem tekmovanju, ki ga je leta 1991 pripravil ameriški tednik *Newsweek*. Da je v svetu doživel tak ugled je zaslužen predvsem njegov ustanovitelj, profesor Loris Malaguzzi. Zdaj koncept uvajajo v delo s predšolskimi otroki marsikje po svetu (npr. na Švedskem in v Ameriki) (Devjak in Skubic 2009, 8).

Osnovna izhodišča koncepta Reggio Emilia

Koncept Reggio Emilia je sodoben (postmoderen) koncept predšolske vzgoje, katerega cilj je vzgojiti otroke v kritične mislece in varuhe demokracije. Temelji na človekovih in otrokovih pravicah, demokratičnih vrednotah in pravni državi ter zagovarja pluralnost vednosti in konceptualno integracijo različnih znanosti.

Pedagoški koncept Reggio Emilia temelji na naslednjih izhodiščih:

- *vpetost vrta v kulturo okolja*: vrtec je prostor, ki izraža ter ustvarja kulturo, je živ organizem, odprt v okolje; iz njega se življenje širi v družine in v mesto, med vsemi udeleženci pa potekata živahna izmenjava idej in demokratična komunikacija;
- *različnost otrok*: velika pozornost je namenjena razvoju identitete vsakega posameznega otroka – na otroka gledajo kot na enkratnega subjekt s pravicami in ne samo s specifičnimi potrebami;
- *razvoj in uporaba vseh čutov v spoznavnem procesu*: pedagoški koncept Reggio Emilia namenja posebno pozornost razvijanju sposobnosti opazovanja, pri čemer naj bi otrok uporabil in razvijal vsa čutila, tudi tista, ki so običajno bolj zapostavljena (tip, okus, vonj);
- *spodbujanje in omogočanje različnih oblik izražanja*: avtorji koncepta Reggio Emilia so kot eno od izhodišč sprejeli misel, da se vsak otrok rodi s sto jeziki, a mu kaj hitro ostane le eden, saj preostalih devetindevetdeset zanemarimo in jih ne razvijamo; v okviru koncepta Reggio Emilia zato zavestno spodbujajo vse oblike otrokovega izražanja (gib, mimika, barva, risba, lutka, ritem, glasba, govor) ter mu omogočajo,

da lahko na različne načine izrazi odnos do sebe, drugih, narave, prostora in časa, v katerem živi;

- *učenje ima prednost pred poučevanjem*: v konceptu izhajajo s stališča, da otroka ne smemo nikoli poučevati tega, česar se ne bi mogel naučiti sam (Batistič Zorec 2003);
- *kakovostna interakcija in komunikacija*: pedagoški koncept Reggio Emilia zelo poudarja interakcijo in komunikacijo: druženje, povezovanje in sodelovanje med vsemi udeleženci v vzgojnem procesu;
- *timsko delo vzgojiteljev in drugih delavcev v vrtcu*: kakovostno timsko delo zagotavljajo najprej z zaposlitvijo dveh vzgojiteljic/vzgojiteljev v oddelku, ki dejavnosti, pojave in težave opazujeta in jih interpretirata z različnih zornih kotov (Malaguzzi 1993);
- *projektno delo*: koncept pomaga otrokom poglobiti in izpopolniti smisel za dogodke in pojave v okolju;
- *dokumentacija in arhiviranje izdelkov ter življenja in dela v vrtcu*: dokumentacija vključuje opazovanje, transkripcijo tonskih zapisov in fotografije; različno gradivo, ki nastaja v vzgojnem procesu oziroma prikazuje ustvarjanje in učenje ter delo otrok in življenje vrtca, predstavijo na različnih mestih v vrtcu in zunaj njega;
- *prostor v vrtcu*: vrtec Reggio Emilia je prostor, ki omogoča stike med odraslimi in otroki; gre za okolje, v katerem se dobro počutijo otroci, vzgojitelji in starši, zato je prostor »tretji vzgojitelj« (Devjak in Skubic 2009, 9–11).

Posebnost koncepta

Prednost koncepta Reggio Emilia v primerjavi z drugimi koncepti je, da je izrazito odprt (»nastajajoči« kurikulum) in se nenehno izpopolnjuje ter izgrajuje. Odprtost pomeni sprejemanje različnih znanstvenih teorij in spoznanj ter se nanaša na odnos do okolja in sprememb v pojmovanjih in vzgojni praksi posameznika. Dahlberg, Moss in Pence (2000) pravijo, da temelji na skupnem prizadevanju vseh udeleženi v pedagoškem procesu, da bi našli najboljše, kar je mogoče ponuditi otrokom, ne da bi kdaj trdili, da je njihovo delo končano.

Med posebnostmi oziroma značilnostmi koncepta Reggio Emilia na področju predšolske vzgoje moramo omeniti še pedagogiko poslušanja in izražanja, sodelovanje otrok v življenju in delu vrt-

ca, medsebojno interakcijo vrtca in lokalne skupnosti (Devjak in Skubic 2009, 11–12).

Učēca se organizacija

Možina (2000, 5) učečo se organizacijo opredeljuje kot »tisto [...], ki je sposobna izkoristiti najboljše izkušnje in znanje, kjer se zaposleni uče drug od drugega in od tistih v drugih podjetjih«. Po njegovem mnenju sta bistvena vseživljenjsko učenje, ki pomaga prilagajati in širiti znanje, ter odprta in učinkovita komunikacijska mreža med vsemi sodelujočimi. Druge značilnosti so še, da se v učeči se organizaciji vzpostavi ustrezna klima in okolje, v katerem se vsak posameznik usposablja in razvija svoje zmožnosti, širi kulturo učenja, v njem poteka nenehen proces sprememb, delo in učenje pa sta sopomenki (Drev 2015, 32).

Holly in Southworth (1989 v Muršak idr. 2011) značilnosti učeče se skupnosti opredeljujeta takole:

- *interaktivnost in dogovarjanje*: skupno načrtovanje dela in zavedanje o medsebojni odvisnosti zaposlenih, dobri medosebni odnosi;
- *ustvarjalnost in reševanje problemov*: vsak posameznik se lahko razvija na vseh področjih nadarjenosti, pri iskanju ustreznih rešitev za reševanje problemov so pomembni prispevki vsakogar;
- *dejavnost in dovzetnost*: zaposleni se zavedajo svoje aktivne vloge pri sprejemanju odločitev;
- *participativnost in sodelovanje*: delovanje v skupinah, učenje skupaj z drugimi, soodgovornost, zelo pomemben je osebni prispevek vsakega posameznika, prav tako delitev dela in odgovornosti;
- *fleksibilnost in izzivalnost*: odprtost za novo in boljše, sprejemanje drugačnosti;
- *sprejemanje tveganja in podjetnost, iniciativa*: dajanje pobud, uvajanje inovacij, novosti, zaupanje v lastne moči in sposobnosti;
- *evalvacija in reflektivnost*: samoocenjevanje, skupni in individualni razvoj, napredek;
- *podpornost in razvojnost*: sposobnost dajanja in sprejemanja podpore (Drev 2015, 33–34).

Sentočnik idr. (2006) opozarjajo, da vzgojno-izobraževalni za-

vod postane učeča se organizacija, ko se mu uspe od individualnega premakniti k sistemskemu razmišljanju. Učitelj, vzgojitelj ni več posameznik, ki mu zadostuje, da opravlja svoje delo, temveč je sestavni del organizacije, del, brez katerega ta ne bi bila celota (Škodnik 2017, 8).

Bistvena lastnost učeče se organizacije je medsebojno učenje in oblikovanje skupnosti učečih se posameznikov, zato v literaturi naletimo tudi na pojem učeča se skupnost. V prispevku uporabljamo oba izraza, *učeča se organizacija* in *učeča se skupnost*.

Povezovanje in učenje po konceptu Reggio Emilia

Avtorica članka svoje znanje o tem konceptu podaja naprej, se na različne načine povezuje, v zavodu sodeluje z deležniki vzgojno-izobraževalne organizacije, ki poznajo koncept, in tistimi, ki ga ne, hkrati pa pridobiva nova znanja. Poudarja timsko delo, saj so timi osnovne enote učeče se organizacije.

Perić in Rijavec Strosar (2013) poudarjata, da timsko delo zahteva veliko usklajevanja, načrtovanja in strukturiranja, vendar pa timu ravno to pozneje olajša delo in pripelje do boljših rezultatov. Po njunem mnenju je pri učenju tima bistvenega pomena to, da je vsak posameznik enako sprejet in da imajo vsi člani enakopravno vlogo. Vsak posameznik prevzame svoj del naloge oziroma ima svojo vlogo, ki jo je sposoben opravljati. Pri tem pa je po mnenju avtoric pomembno, da posameznik prizna, če česa ne zna ali ne zmore narediti, in tu je podpora dobrega tima bistvenega pomena. S timskim delom povezujeta naslednje pojme: aktivno sodelovanje, odgovornost, usvajanje veščin za življenje, razvijanje medsebojnih odnosov, sodelovanje, skupno delo, skupna odgovornost, skupen način dela, učenje prilagajanja in uveljavljanje lastnih idej in načinov ipd. (Škodnik 2017, 11).

Konkretna delovna podlaga

Sodelovanje z ravnateljico

Avtorica članka in druge strokovne delavke, ki so se izobraževale v okviru Profesionalnega razvoja strokovnih delavcev za izvajanje elementov Reggio Emilia, so bile med izobraževanji vseskozi povezane z ravnateljico; začelo se je z njihovo pobudo, da bi se izobraževanja udeležile, ravnateljica jim je to omogočila in ga potem spremljala. Od začetka izobraževanja sta se zamenjali dve ravnateljici, zdaj pa njihovo delo spremlja tretja, in sicer na hospi-

tacijah, po katerih sledi poglobljen pogovor, tudi v zvezi z delom po konceptu Reggio Emilia. Ravnateljica bdi nad njihovim delom, tudi kadar spremlja druge dejavnosti v zavodu: pisanje člankov, predstavitev vzgojno-izobraževalnega dela, strokovno razpravo na sestanku tima, ki izvaja koncept Reggio Emilia, nastope na prireditvah in predstave, dejavno udeležbo na izobraževanjih, delovnih srečanjih ...

Na letnem pogovoru govorijo o tem, zakaj strokovni delavec rad dela v vrtcu, kaj ga navdihuje, kaj je pri delu zanj najpomembnejše, katerim vrednotam sledi pri svojem strokovnem delu, ali meni, da sprejema konstruktivno kritiko, ali si tega želi in od koga ter zakaj, ali je zanj pomembno, da čuti pripadnost vrtcu, kako to pokaže, kako se zaveda svojega poslanstva, katero je njegovo močno področje in kako bi ga lahko predstavil drugim, kateri je njegov osebni cilj v tekočem šolskem letu in za naslednjih pet let, kako bo skrbel za profesionalni razvoj v tem in kako v naslednjih petih letih, kaj mu pri delu pomaga, kaj ga omejuje (ne materialno, številčno ali prostorsko) ...

Sodelovanje s strokovnimi delavci, ki imajo certifikat za izvajanje elementov koncepta Reggio Emilia

Strokovne delavke, ki so se izobraževale v okviru Profesionalnega usposabljanja strokovnih delavcev za izvajanje elementov posebnih pedagoških načel koncepta Reggio Emilia, so intenzivno sodelovale, se povezovale, izmenjevale izkušnje, zamisli itn., in to na samih izobraževanjih, pri načrtovanju, izvajanju, analizi in predstavitvi projektov in nalog na Pedagoški fakulteti in v Vrtcu Tržič. V različnih enotah Vrtca Tržič so v svojih starostno različnih oddelkih na primer izvajale projekta Lutka v naši skupini in Glina. Pozneje pa so sodelovale po dogovoru, najpogosteje po dve skupaj, na primer tako, da so sodelavce povabile na predstave, ki so jih pripravili skupaj z otroki, in na medsebojne hospitacije.

Tim Reggio Emilia

Na pobudo avtorice članka in s podporo ravnateljice so v Vrtcu Tržič sklicali sestanek tima Reggio Emilia, na katerega so bile povabljene vse strokovne delavke, ki so se izobraževale za izvajanje elementov posebnih pedagoških načel po tem konceptu, in strokovni delavec, ki ga koncept zelo zanima, poudarja njegov pomen in ga obravnava v nastajajoči diplomski nalogi, poleg tega pa je v

tandemu s strokovno delavko, ki že dela po njegovih načelih. Navzoči sta bili še ravnateljica in njena pomočnica. Na sestanku je potekala strokovna razprava o tem, kako sodelujoči elemente pedagoških načel koncepta Reggio Emilia vključujejo v delo, kakšne so v zvezi s tem njihove izkušnje, kje so in kaj si želijo v prihodnje še doseči. Vsi navzoči so elemente koncepta Reggio Emilia uvedli v svoje delo, vsak po svojih zmožnostih in na svoj način. Ob tem so omenili naslednje težave: v oddelku ima ustrezno teoretično podlago le ena strokovna delavka, druga pa ne, poleg tega je težko najti strokovno podporo zunaj vrtca. Povedali so, da si želijo več povezanosti, kakšen skupen projekt, strokovno podporo zunaj vrtca, udeležbo na izobraževanjih, da bi dobili občutek, kje so in kaj jim manjka, kaj lahko izboljšajo in nadgradijo. Dogovorili so se, da bodo v šolskem letu 2017/2018 sodelovali z vzgojiteljem, ki po načelih koncepta Reggio Emilia pripravlja diplomsko nalogo s področja glasbe, in sicer v oddelku vzgojiteljice, ki v svoje delo že vključuje elemente tega koncepta. Konec avgusta se bodo znova sestali in se dogovorili za kak nov skupen projekt. Načrt dela bodo umestili v letni delovni načrt za šolsko leto 2018/2019 in poiskali strokovno podporo zunaj vrtca, vodja tima pa bo vzgojiteljica Tjaša Rozman, avtorica članka.

Timsko delo v tandemu

Od začetka izobraževanja avtorica članka ves čas dela v tandemu s pomočnico vzgojiteljice, ki koncepta ne pozna. Zato znanje o njem in prakso v vseh fazah vzgojnega dela prenaša nanjo. Skupaj uspešno projektno načrtujeta, izvajata in evalvirata vzgojno-izobraževalne dejavnosti v skladu s kurikulom in hkrati vanj vključujeta elemente koncepta Reggio Emilia. V vse faze kar najbolj vključujeta tudi otroke.

V šolskem letu 2017/2018 sta s sodelavko v tandemu v oddelku eno do dve leti starih otrok kakovostno projektno načrtovali, izvedli in analizirali pet projektov (Gremo v vrtec, Jesen v naši igralnici, Juhuhu, prazniki so tu!, Skrijem se in ... kuku! ter Oblačila in obutev), sledili sta kurikulu in v delo vključevali elemente koncepta Reggio Emilia.

Projekti nastajajo na pobudo otrok in glede na njihove potrebe in zanimanja.

Za omenjeni tandem je pomemben vsak posameznik, strokovni delavki veliko pozornosti namenjata razvoju identitete vsakega otroka – kot C. Rinaldi, idejni vodja tega pedagoškega koncepta,

na otroka gledata kot na enkratno, unikatno bitje, ki ima svoje pravice, zmožnosti in ne samo specifičnih potreb. V minulem šolskem letu so tudi na ravni vrtca poudarek namenili individualizaciji in diferenciaciji. V oddelku se tako zelo posvečata diferenciaciji pri hranjenju oziroma spremljata in spodbujata samostojnost pri obrokih: prizadevata si, da bi bili otroci pri hranjenju in pitju čim bolj samostojni, da bodo lahko čim prej samostojno uporabljali pribor in pili iz lončka, izrazili potrebo po količini, vrsti hrane in pijače, da bo hranjenje potekalo kulturno in da bodo uporabljali v-ljudnostne izraze. Na splošno spodbujata razvoj samostojnosti (pri oblačenju, slačenju, sezuvanju in obuvanju, uporabi stranišča, pospravljanju igrac, ločenem zbiranju odpadkov ...) in sodelovanje otrok.

Zelo velik pomen pripisujeta klimi v oddelku; prizadevata si, da bi bilo vzdušje prijazno, v skupini pa prijetno, varno, sproščeno, spoštljivo. Želita si, da bi otroci (tako kot že doslej) radi prihajali v vrtec. Zanju je najpomembneje, da se počutijo varne, ljubljene, zaželenne, sprejete, pomembne, edinstvene, enakovredne in spoštovane.

Na podlagi izkušenj, idej, mnenj in potreb so za to, da bi bilo sobivanje čim prijetnejše, oblikovali skupne dogovore, ki jih bodo vse leto dosledno upoštevali (govorimo normalno glasno, v igralnici hodimo in ne »divjamo«, pazimo na stvari, uporabljamo v-ljudnostne izraze, smo nežni ...).

Sodelavki v tandemu si prizadevata, da bi njuno vedenje na otroke delovalo spodbudno in pomirjajoče. Z vljudno in spoštljivo komunikacijo dajeta otrokom zgled ter jih navajata na tako komunikacijo in kakovostno interakcijo z vsemi deležniki vzgojno-izobraževalne organizacije: s strokovnimi delavci oziroma vsemi zaposlenimi v vrtcu, z otroki, starši in drugimi. Poudarek torej namenjata spoštljivim in prijateljskim medsebojnim odnosom oziroma socialno-čustvenemu razvoju otrok. Z različnimi dejavnostmi, igrami spodbujata otroke h komuniciranju (besednemu, nebesednemu), učita jih kulture komuniciranja, poudarek namenjata poslušanju. Velik pomen pripisujeta »pedagogiki poslušanja«, ki so jo pod vodstvom L. Malaguzzija in C. Rinaldija razvili v pristopu Reggio Emilia, saj gre za element komunikacije, ki skupini in vsakemu posamezniku med učenjem in po njem omogoča opazovanje samega sebe z vidika drugega in s svojega vidika. Otroke spodbujata tudi k izražanju in jih usmerjata k prijetni, prijazni, sproščeni, spoštljivi komunikaciji.

Avtorica članka in pomočnica vzgojiteljice si prizadevata dose-

či, da bi bila skupina, vrtec živ organizem, odprt v okolje, da so njihova vrata vselej odprta. Zato sodelujeta z drugimi strokovnimi delavci vrtca, na druženjih, skupnih prireditvah, povezujeta se z drugimi oddelki, tako da jih na primer povabita na predstavo, ki jo pripravijo v skupini ... Pogosto je potrebno sodelovanje z drugimi zaposlenimi, nestrokovnim kadrom (kuharico, hišnikom, urejevalkami prostorov, administrativnimi delavci ...). Letos so pri projektu Jesen v naši igralnici sodelovali s kuharico, ki jim je priiskrbela sestavine za jesenski zaboj, za peko jabolk ... Hišnik jim je uredil garderobo in pripeljal vse, kar so potrebovali. Urejevalki prostorov sta jim v okviru projekta Obutev in oblačila prikazali pranje in sušenje perila in otroci so pri tem aktivno sodelovali. Sodelujejo tudi z drugimi ustanovami in službami, letos s knjižnico, logopedom, medicinsko delavko za zobno preventivo in muzejem, prejšnja leta pa so se uspešno povezovali še z galerijo, zdravstvenim domom, zdravnico, komunalo, gasilci, občino, županom, informativnim centrom ... Doslej je bila komunikacija z vsemi prijetna. Vzgojiteljica in sodelavka v tandemu tesno sodelujeta s starši: vsak dan je čas za kratko komunikacijo, daljši pogovori pa pridejo na vrsto na pogovornih urah (individualni pogovori pred sprejemom otroka v vrtec; redni in izredni pogovori, kadar pride do težav ali kadar si starši to želijo), na roditeljskih sestankih, srečanjih (delavnice, predstave, prireditve ...), prek e-igralnice (kjer si starši lahko ogledajo fotografije dejavnosti, ki so potekale v skupini, preberejo kratke analize, sporočila, obvestila ...), v okviru izobraževanj (npr. zobna preventiva ...). Projekte predstavljata na oglasni deski, ki je namenjena staršem, in v e-igralnici; tako so starši obveščeni o tem, kaj se dogaja v oddelku.

Velik poudarek namenjata tudi prostoru; prizadevata si, da bi omogočal prijetno druženje, stike med otroki in odraslimi ter da bi se v njem vsi dobro počutili. Skrbita za to, da je prostor tretji vzgojitelj, da je okolje spodbudno za raziskovanje in učenje. Kotički v igralnici so stalni in nestalni, urejeni glede na temo projekta, potrebe otrok; veliko je nestrukturiranega, naravnega, odpadnega materiala, ki spodbuja uporabo čutil, ustvarjalnost, igro ... Uredili sta kotičke z lutkami, inštrumenti, pripomočki za tipanje in raziskovanje materialov, didaktični kotiček, kotiček za simbolno igro (kotiček Dom: pralnica, prostor z oblačili in obutvijo, likalnica, prostor za obešanje perila, kuhinja ...).

Pri njunem delu ima učenje prednost pred poučevanjem. Pri projektih se učijo otroci in strokovni delavki.

Sodelavki velik pomen pripisujeta opazovanju, uporabi vseh ču-

til. V igralnici imajo zato več različnih ogledal, v katerih se lahko otroci opazujejo. Z različnimi dejavnostmi v prostorih vrtca in na prostem spodbujata razvoj in uporabo vseh čutil (npr. raziskovanje pridelkov z vsemi čutili, raziskovanje inštrumentov, raziskovanje različnih vrst blaga glede na material, teksturo, velikost, barvo ...).

Spodbujata izražanje na različne načine, s stotimi jeziki (gib, mimika, risba, slika, ritem, govor ...). Pri svojem delu pogosto uporabljata lutke, in sicer kot motivacijsko sredstvo. Lutke otrokom pomagajo pri oblikovanju socialnih veščin, razvoju empatije, ustvarjalnosti ... Vse naštetu se navezuje na pedagoški pristop koncepta Reggio Emilia, ki prav v lutki vidi močno sredstvo za socializacijo in razvoj identitete ter poudarja, da ima otrok sto jezikov, s katerimi se lahko izraža.

S sodelavko se intenzivno posvečata opazovanju otrok, kar je osnova za kakovostno načrtovanje, spremljanje njihovega razvoja in za pogovorne ure.

Razvoj otrok spremljata s pomočjo zapisov o njihovem vedenju, izjav, ki jih zabeležita na listkih (uporabita jih na pogovornih urah, pri načrtovanju novih projektov), fotografij, map z njihovimi izdelki (zabeležita datum in otrokov komentar) in posnetkov (uporaba kamere in diktafona).

Veliko dokumentirata, arhivirata: fotografirata in snemata, zapisujeta si opažanja. Vsak otrok ima svojo mapo z izdelki, zapisi. Prejšnja leta so veliko uporabljali tudi diktafon.

Sodelovanje na medsebojnih hospitacijah

V šolskem letu 2017/2018 je avtorica članka povabila sodelavko, ki se je ravno tako izobraževala za izvajanje elementov posebnih pedagoških načel koncepta Reggio Emilia, na medsebojno hospitacijo. V tistem času je potekal projekt Jesen v naši igralnici. Na dan hospitacije je oddelčna lutka Žogica otroke spodbudila k igri z jesenskimi listi na različne načine. Otroci so si jesensko listje ogledovali, ga tipali, božali, mečkali, hodili in se valjali po njem, skakali v kup listja, ga metali, poimenovali, opisovali, dajali v posode, škatle ...; plazili so se skozi čutni tunel z listjem in izdelali jesensko drevo, na koncu pa so listje pometli in pospravili tako kot vse druge rekvizite.

Po hospitaciji je sledilo poglobljeno pisanje evalvacije za hospitirano (avtorico), opazovalka (sodelavka) pa je izpolnila obrazec Protokol za spremljanje in vrednotenje dela in vnesla naslednje podatke: oddelek, datum, ure, vzgojitelj, pomočnik vzgojitelja,

vzgojitelj za hkratno prisotnost, prisotni otroci, število prisotnih otrok, število deklic in število dečkov; vsebina lista za preverjanje in spremljanje vzgojiteljevega ravnanja: neposredno vodenje (opisuje, pojasnjuje, utemeljuje; demonstrira dejavnost; bere, pripoveduje; daje neposredna navodila za reševanje naloge; opazuje/spremlja dejavnost otrok; nadzoruje), spodbujanje (pomaga v ustreznem trenutku; omogoča širjenje dejavnosti; v igri je soigralec; postavlja enopomenska vprašanja; pogovarja se z otroki; širi, dopolni, povzema izjave otrok; išče informacije skupaj z otroki); avtonomija (postavlja večpomenska vprašanja; spodbuja otroka k iskanju rešitev problema; spodbuja uporabo znanja v novi situaciji; otroke spodbuja k medsebojnemu sodelovanju; izkoristi situacijo za učenje; načrtuje skupaj z otroki: ustno/pisno; upošteva njihove ideje, komentarje, vprašanja: ustno/pisno; skupaj z otroki opravi refleksijo: ustno/pisno); lestvica za ocenjevanje občutljivosti vzgojitelja (omogoča zadovoljevanje fizioloških potreb; izraža naklonjenost, toplino in nežnost; zagotavlja varnost, jasnost in kontinuiteto; zagotavlja, da otroci doživijo občutek lastne zmožnosti, da zmorejo, razumejo smisel in spoštujejo skupne vrednote, sledila je profesionalna razprava.

Sodelovanje (v šolskem letu 2017/2018) s strokovnimi delavci, ki poznajo koncept, in tistimi, ki ga ne, v okviru projektov

Jesen v naši igralnici

Avtorica je s sodelavko v tandemu izvedla projekt *Jesen v naši igralnici*, katerega vodilni namen je bil, da otroci z vsemi čutili spoznavajo jesen, jesenske pridelke, plodove oziroma vse darove jeseni. Še dve strokovni delavki sta sodelovali v okviru skupnega projekta z naslovom »Prebudimo čutila v kuhinji«, ki so ga predstavili v sklopu programa »Zdravje v vrtcu« na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje. Vzgojiteljice so poudarile tudi elemente koncepta Reggio Emilia, ki so jih vključile v projekt.

Juhuhu, božično-novoletni prazniki so tu!

V sklopu projekta so otroci med drugim spoznali pravljico z naslovom *Nekega sneženega dne*, ki govori o ježku z rdečo kapico. Bila jim je tako všeč, da sta se avtorica članka in pomočnica odločili, da bo pomočnica izdelala lutke in da bodo skupaj z otroki naredili scenografijo, vzgojiteljica in njena pomočnica pa bosta zaigrali lutkovno predstavo, nastalo po omenjeni pravljici. Otroci so zelo uživali in morali sta jo ponoviti. Povabili so še otroke iz skupine

strokovne delavke, ki prav tako dela po konceptu Reggio Emilia. Po predstavi je sledilo prijetno druženje ob petju pesmic.

Skrijem se in ... kuku

V sklopu projekta so otroci med drugim ustvarjali različna skrivališča iz škatel in blaga in jih raziskovali, se na različne načine igrali skrivalnice, raziskovali različne materiale, spoznali in raziskovali čutno pravljico: *Kuku pa sem te našla* (T. Rozman) ... Pomembno motivacijsko vlogo je imela spet lutka Žogica. Čutna pravljica in igre skrivanja so bile otrokom zelo všeč, zato je Žogica pravljico predstavila tudi starejši skupini in potem vse otroke povabila h gledanju, poslušanju, tipanju ... čutne pravljice ter k igranju skrivalnic.

Sodelovanje s starši

Koncept Reggio Emilia Letos smo na roditeljskem sestanku predstavili tudi staršem. Vzgojno-izobraževalno delo sta avtorica in sodelavka z otroki predstavili z nastopom na decembrskih in marčevskih srečanjih. Nastopom so sledile delavnice. Decembra so skupaj s starši in otroki izdelovali okraske ter okrasili novoletno drevo in igralnico, marca pa so za tržiški praznik »vuč u vodo« iz odpadne embalaže izdelovali »gregorčke«. Gregorjevo ali »vuč u vodo« je tržiški običaj, šega, ki je v preteklosti živela med domačimi čevljarji. Na ta dan so namreč v svojih delavnicah prenehali delati pri luči, zato so gregorčke, ki so jih naredili, potem s prižgano svečko spustili po Tržiški Bistrici. Pri obujanju te tradicije sodelujejo vrtec, šole, muzej in Občina Tržič.

Sodelovanje s praktikanti

Pri avtorici so bile od začetka izobraževanj na praksi štiri dijakinje, torej praktikantke, ki so s pomočjo strokovne predstavitve, informacij o konceptu, ob spremljanju vzgojno-izobraževalnega dela in vključitve vanj dobro spoznale elemente koncepta Reggio Emilia in nekaj znanja, ki so ga pridobile med prakso, potem vključile v svoj nastop. Znanje se je torej širilo tudi med praktikante in v srednje šole.

Sodelovanje v okviru projekta Pravljica o prijateljstvu

Pred leti je v okviru projekta Naša pravljica nastala čudovita *Pravljica o prijateljstvu*. Projekt je potekal v skladu s kurikulumom in po

načelih koncepta Reggio Emilia. Avtorica članka se je odzvala na natečaj založbe Smar-team; pravljica je bila izbrana kot najboljša, zato so jo izdali (Aljančič 2012). Predstavili so jo staršem, v lokalnem časopisu, v knjižnici in v članku, objavljenem v strokovni reviji *Didakta* (Rozman 2013). S konceptom Reggio Emilia in uspešnim delom v skupini so se tako seznanili tudi mediji. Po pravljici ljudje radi večkrat sežejo in strokovni delavci jo uporabljajo pri vzgojno-izobraževalnem delu. Strokovni delavki Vrtca Tržič, ki sta delali skupaj v tandemu in izvajali elemente koncepta Reggio Emilia, sta po njej skupaj z otroki pripravili lutkovno predstavo.

Sklep

V prispevku je avtorica predstavila koncept Reggio Emilia, njegove cilje, izhodišča, posebnosti ter spregovorila o tem, kako je mogoče vzgojno-izobraževalno delo po kurikulumu obogatiti, oplemeniti, nadgraditi z vključitvijo elementov tega koncepta. Poudarila je pomen izobraževanja, usposabljanja strokovnih delavcev za izvajanje elementov posebnih pedagoških načel koncepta Reggio Emilia, kar ji je dalo nova znanja na področju predšolske vzgoje. Ta so del njenega nujnega vseživljenjskega učenja, vendar ne smejo biti samo last enega, zato jih je treba širiti, jih skupaj z izkušnjami podajati naprej, se povezovati, sodelovati z drugimi deležniki organizacije. Že med avtoričinim izobraževanjem je potekalo sodelovanje s še štirimi strokovnimi delavkami in ravnateljico.

Sodelovanje, povezovanje z ravnateljem je torej nujno, poteka pa lahko na različne načine: tako, da ravnatelj spremlja delo strokovnih delavcev, s poglobljenimi pogovori, strokovnimi razpravami ...; ravnatelj je namreč gonilna sila učeče se organizacije in ustvarja spodbudno okolje, ki omogoča njen razvoj, podpira strokovne delavce, jih usmerja, spodbuja k uvajanju sprememb ...

Za učečo se organizacijo je bistvenega pomena timsko delo. Tudi pri uvajanju koncepta Reggio Emilia je bilo mogoče opaziti prednosti timskega dela, kot so delitev dela, pretok znanj in izkušenj, nadgradnja lastnih spoznanj, ustvarjalna uresničitev vizije, večja motivacija, boljši izkoristek posameznikovih sposobnosti, podpora med člani, občutek pripadnosti – torej da so člani tima pomemben člen organizacijske verige. Timsko delo daje učeči se organizaciji kakovost, jo krepi. Naj omenimo skupni projekt z naslovom Prebudimo čutila v kuhinji, ki je nastal na podlagi timskega sodelovanja in smo ga predstavili strokovnim delavkam in star-

šem, v okviru programa Zdravje v vrtcu pa tudi na Nacionalnem inštitutu za javno zdravje.

V oddelku je zelo pomembno timsko delo v tandemu. Sodelovanje, povezovanje ob dobrem skupnem načrtovanju, izvajanju in evalviranju vzgojno-izobraževalnega dela, vnašanju znanj in najboljših izkušenj obeh strokovnih delavk pomeni bolj kakovostno vzgojno-izobraževalno delo ter pripomore k razvoju in napredku otrok na vseh področjih razvoja.

Avtorica članka je s strokovno delavko, s katero je sodelovala na medsebojnih hospitacijah, prišla do sklepa, da gre za pomembno obliko sodelovanja v učeči se skupnosti, saj strokovne delavce spodbudijo k razmišljanju o lastni praksi, vlogi, morebitnih spremembah, uvajanju novih metod, k nadaljnjemu inoviranju lastne prakse. Vsako opazovanje vzgojno-izobraževalnega dela prispeva k profesionalnemu razvoju vzgojitelja.

Zelo pomembni so tudi starši, ki spremljajo sodelovanje, vzgojno-izobraževalno delo strokovnih delavk v tandemu in delo celotne organizacije in se tudi sami radi povezujejo, sodelujejo, so dejavni. To prinaša še večjo povezanost in še več sodelovanja – vse v dobro otrok.

V skupnost se povežejo tudi dijaki in študenti, ki v oddelku spremljajo vzgojno-izobraževalno delo po konceptu Reggio Emilia in se ob vsem tem učijo, hkrati pa v organizacijo prinašajo svoja znanja.

Pokazalo se je, da so omenjene oblike sodelovanja dobre, saj so vse udeležence usmerjale k osebni in profesionalni rasti.

Sodelovanja in povezovanja, ki smo jih opisali, so prinesla novo učenje, nova znanja (o konceptu Reggio Emilia), priložnosti za predstavitev uspešnega vzgojno-izobraževalnega dela, izmenjavo izkušenj in prakse, večjo povezanost med zaposlenimi in s starši ...; sodelovalno klimo, povratne informacije, razmišljanje o lastni vlogi, o uvedbi novih znanj, pristopov in sprememb v vzgojno-izobraževalno delo, kar vse krepí učečo se organizacijo.

Avtorica članka bo med vsemi deležniki vzgojno-izobraževalne organizacije še naprej širila znanje in prakso o konceptu Reggio Emilia, saj vključevanje posameznih elementov tega koncepta v vzgojno-izobraževalno delo pomeni obogatitev, dopolnitev in nadgradnjo dela po kurikulumu. V prihodnje bo skupaj s člani tima Reggio Emilia poiskala strokovno podporo zunaj vrtca. Želi si, da bi tim Reggio Emilia zaživel, da bi z njegovo pomočjo še naprej širili znanje in prakso tega koncepta, se še bolj povezovali, se hkrati učili, pridobivali nova znanja, nadgrajevali znanje o konceptu sa-

mem in drugih temah ... Da bi postali močni učeči se posamezniki, z veliko znanja in motivacije za novo, vseživljenjsko učenje, kar bo okrepilo celotno učečo se skupnost.

Literatura

- Aljančič, R. 2012. *Pravljica o prijateljstvu*. Bevke: Smar-team.
- Batistič Zorec, M. 2003. *Razvojna psihologija in vzgoja v vrtcih*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Dahlberg, G., P. Moss in A. Pence. 2000. *Beyond Quality in Early Childhood Education and Care: Postmodern Perspective*. London: Falmer.
- Devjak, T., S. Berčnik in M. Plestenjak. 2008. *Alternativni vzgojni koncepti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Devjak T., in D. Skubic. 2009. *Izzivi pedagoškega koncepta Reggio Emilia*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Drev, U. 2015. »Odnos učiteljev do kolegičnih hospitacij kot oblika medsebojnega učenja.« Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Ljubljana.
- Holly, P., in G. Southworth. 1989. *The Developing School*. Lewes: Falmer.
- Malaguzzi, L. 1993. »History, Ideas and Basic Philosophy.« V *The Hundred Languages of Children: The Reggio Emilia Approach to Early Childhood Education*, ur. C. Edwards, L. Gandini in G. Forman, 49–97. Norwood, NJ: Ablex.
- Možina, S. (2000). »Učeča se organizacija.« *Industrijska demokracija* 4 (5): 4–9.
- Muršak, J., P. Javrh in J. Kalin. 2011. *Poklicni razvoj učiteljev*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Perič, E., in D. Rijavec Strosar. 2013. »Učenje učenja – samorefleksija.« *Vodenje v vzgoji in izobraževanju* 1 (1): 85–99.
- Rozman, T. 2013. »Projekt: Naša pravljica in zgodnje opismenjevanje.« *Didakta* 22 (165): 18–20.
- Sentočnik, S., R. Schollaert, J. Jones, S. Coffey, C. Bizjak, T. Rupnik Vec ... in M. Pušnik. 2006. *Vpeljevanje sprememb v šole: konceptualni vidiki*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- Škodnik, A. M. 2017. »Učeča se organizacija in učiteljev profesionalni razvoj.« Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Ljubljana.

■ Tjaša Rozman je vzgojiteljica v Vrtcu Tržič.
tjasa.gubanc1@gmail.com